

Nørhald Egns-Arkiv fylder 45 år

Af Inge Johansen

Arkivet blev startet en forårsdag, 19. maj 1970. Initiativtagerne til opstarten var Peter Østergård, Albert Kjærgaard, Hans Qvortrup, Thorvald Thomassen, Chr. Vinther, Chr. Jensen, fru Sloth m.fl. som indkaldte til møde, for at stifte "Nørhald Kommunes Egns-historiske Selskab" på Øster Tørslev Kro.

Lederen blev Peter Østergård. Lokaler blev fundet på Tvede gamle skoles loft, ikke optimalt, men det kunne bruges. 1973 fik arkivet plads i kælderen, en forbedring, men stadig et problem med plads til alle de arkivalier der efterhånden blev samlet sammen. 1986 flyttede arkivet til andre lokaler under borgmesterkontoret, der var en ny tilbygning til skolen, det var gode lokaler.

Peter Østergård var bestyrelsesformand i 30 år! Han sørgede for at samle arkivalier og kopier af bl.a. kirkebøger og folketællinger. Peter Østergård bandt selv materialerne sammen til bøger eller mapper. I 1994 nåede arkivet op på 10.000 arkivalier, imponerende når man tænker på vi er et "lille" lokalarkiv. De 10.000 arkivalier er registreret i forskellige registre, Viggo Andersen har lavet et udførligt register over 175 hylde meter, Gudrun Pedersen har registreret de mange lydbånd, Villads Andersen har lavet et emne-register osv.

I starten var det Thorvald Thomassen der modtog gæster i åbningstiden, Peter Østergård arbejdede stadig som lærer på Korshøjskolen i Harridslev. Efter han gik på pension var der to personer i åbningstiden. De brugte mange timer på at indsamle materiale, registrere, og have besøg af skoleklasser.

Derudover holdt Peter foredrag med lysbilleder, han var en ildsjæl som er savnet. Efterhånden kom der flere medarbejdere til, der blev et mandagshold, der udelukkende registrerede. Om torsdagene har der, siden arkivet blev oprettet, været åbent for besøgende.

Åbningstiden er blevet justeret, så vi nu har åbent fra 10.00 – 16.00 Arkivet flyttede i 2009 til den nedlagte kommunes lokaler, her er der god plads til at have de fleste arkivalier fremme i dejlige lyse rum.

I nyere tid bliver der stadig registreret bl.a. i Arkibas. Der er en miniudgave med et link på vores hjemmeside, hvor man kan søge på de arkivalier der er på arkivet, man skal dog på arkivet for at se materialet. I dag er der elleve frivillige, der er fuldt beskæftiget.

Degnen i knibe

Af Bolette Sørensen, lærerinde ved Hald Skole.

Håndskrift fra 1920'erne.

Redigeret udgave af Finn Larsen

At vore olde- og tipoldeforældre i høj grad satte pris på at få et mellemværende ordnet på stående fod uden indblanding af de lovlige autoriteter og uden tilbørlig hensyn til, hvilke følger denne hurtige retsforfølgning kunne medføre, hvis et eller andet uheld slog sig til, kan nedenstående historie tilstrækkeligt bevise.

Hovedpersonerne i denne til dels morsomme historie er de to mænd fra Vestermarken, Niels Bols og Christen Olsen, to handlekraftige udflyttere. Christen Olsen havde en lille dreng der hed Niels og han måtte gå de 2-3 km ind til Hald skole. Den daværende lærer hed Ole Sørensen. Han var sine ca. 3 alen høj og dertil godt bygget og man kan forstå, at når en af de små fyre fra skolen faldt i hans hænder var det en meget alvorlig situation. Samtidig var Hr. Ole en meget hidsig og brutal mand og skånede ingen, når han fik sine anfald. Den lille Niels fik også i rigeligt mål dette at føle - han var på nævnte tidspunkt 10-11 år gammel.

En skønne morgenstund, da drengen var færdig til at gå i skole, opdagede hans far, Christen Olsen, at drengen havde sat sin hue så sært og skævt på hovedet. "*Huen er'et do hå sat di hue, knejt?*" spurgte faren barskt. Christen Olsen var jo, som tidligere nævnt, en meget bestemt og uregerlig mand. Faderen gentog sit spørgsmål og bange og forlegen fortalte så den lille Niels, at Degnen havde rykket ham i håret dagen i forvejen. "*La vos si*", sagde faren og tog huen af drengens hoved og der manglede da en temmelig stor tot i det mørke hår. Christen Olsen blev for ramme alvor vred og henvendt til drengen sagde han: "*Ta no di hue po, dreng, så føller a med dæ i skuel*". Som sagt, så gjort. Far og søn travede af sted til Hald skole. Da de nåede skoleforstuen, sagde faren til Niels: "*No blywer do hier i forstouen ve mæ, vi ska snak med Denen et bette kuen*".

Christen Olsen bankede på døren til skolestuen og hr. Ole svarede højtideligt og embedsbevidst: "*Kom ind*". Christen Olsen åbnede døren og henvendt til Degnen, sagde han højt og barskt: "*Må a snak et par ord med Dem, Sørensen!*" Degnen kom, værdig og selvbevidst: "*Nå, hvad ønsker Christen Olsen?*" Chr. Olsen svarede, dirrende af vrede, at han ønskede, at hans dreng ikke skulle have hovedet plukket skaldet i skolen eller på anden måde mishandles.

Degnen brystede sig og søgte at gøre Chr. Olsen opmærksom på, at det med børneopdragelse i skolen passede han helst selv og ønskede ikke, at Christen Olsen blandede sig i hans skolesager. "*Her råder jeg!*" tilføjede Degnen til sidst på en overlegen måde.

Højrød i hovedet af harme brølede Chr. Olsen, så det rungede i hele den gamle brystfældige skole: "*Ja, det ka gåt vær, Di roer hier, men Di er en flab, og a vil sæj Dem jen gång for all, at knæjten æ fødd te å ska ha hoer po hans howed, å de ska Di læ sed! - forstoer Di det?*"

Degnen foretog nu den manøvre, lempelig at skubbe Chr. Olsen hen mod døren som tegn på, at forhandlingerne var forbi, men det skulle Degnen ikke have gjort, thi med lynets hurtighed greb Chr. Olsen Degnen i nakken og kastede det lange, tunge menneske i gulvet og gennempryglede ham. Degnen strittede imod, stærk som han var, men han var og blev den lille. Idet Chr. Olsen kastede ham i gulvet, slog han i faldet hovedet mod en dør i gangen, inden for hvilken der var et værelse, der beboedes af en gammel pensioneret præst. Den gamle præst blev så forskrækket over alt det postyr, at han nær var død af skræk.

Da Degnen var kommet på benene forlod han straks stedet for striden, medens Chr. Olsen truende og med knyttet næve åbnede døren til skolestuen og lempeligt skubbede sønnen Niels ind. Han gav nu Degnen en sidste hilsen, idet han sagde: "*No behajler Di drengen orrentlig, heje skal a knæk hwær et siebien på dæ, dit asen!*".

På vejen hjem fra denne bevægede "Skolevisitats" mødte Chr. Olsen sin nabo, Niels Bols. "Nå, Christen, hå do ållered vot i bøjen så tile?"

"Ja", svarede Chr. Olsen, "A hå vot ind ved Denen å gennemprygl ham, han hå rykket en stuer tot hoer o knejtens houed". Hertil bemærkede Niels Bols: "Så vil a satmæ åsse ind og hils på ham. Han haj rykket begge ørerne å vor Christen i guer". "Ja, gjø do det mæ de sam", sagde Chr. Olsen.

Næste dags morgen begav Niels Bols sig på vandring ind til skolen og efter Chr. Olsens anvisning, kaldte han Degnen ud, og med ordene: "A ska satmæ lær dit spøgels å ryk ørerne o min knejt!" sprang han ind på Degnen og der opstod er regulært slagsmål mellem de to store og stærke mænd, men da Degnen var betydelig yngre end Niels Bols, endte postyret med at Niels blev den lille og måtte gå hjem - en dragt prygl og en erfaring rigere.

Han stak nu over til naboen Chr. Olsen, og fortalte som det var gået ham. Naboen bemærkede hertil og ganske tørt, at han nok havde ventet, at kampen ville falde sådan ud, men han trøstede Niels med, at han måske i næste omgang fik bedre held med sig. Men Niels Bols svarede, at han ikke oftere ville i lag med det lange spøgelse.

Drengen Niels (Vestergaard) har jeg kendt som gammel mand. Han havde solgt gården ude på marken og havde købt en gård herinde i byen. Han er nu død for flere år siden. Han var en pæn, mørkhåret mand med fine ansigtstræk. Det er fra ham og sønnen, Christen Vestergaard, som også er død, at Mathiasen har sin viden. De var begge to gode fortællere, både far og søn, og desuden har Mathiasen også hørt fortællingen af sin egen far og beretningen lød ens fra de forskellige sider, skriver Bolette Sørensen.

Den gamle skole i Hald og Bolette Sørensen

Min tid i Nørhald Egns-Arkiv.

Af Ejner Mathiasen

Ved egnsarkivets generalforsamling november 1997, blev jeg valgt som suppleant til bestyrelsen.

Bestyrelsen bestod dengang af Peter Østergård, formand, Gudrun Pedersen, Jens Hald, Karsten Dahl, Willads Andersen og Børge Mandrup.

Hen på sommeren i 1998 ringede Peter Østergård til mig og sagde, at jeg skulle komme hen på arkivet, for Willads Andersen var trådt ud af bestyrelsen. På den måde fik jeg min start på arkivet. Her var EDB jo lige ved at blive taget i anvendelse, det var jo ikke alle der var lige begejstrede for det og det var velsagtens kun Jens Hald og Karsten Dahl der var fortrolige med en computer. Det var Jens Hald der lærte mig det første.

Vi samlede udklip af landsbykirkerne fra Familie Journalen og satte dem i plastlommer, det var noget af det første jeg beskæftigede mig med; senere klippede jeg lokalstof fra Amtsavisen og det blev registreret. Det foregik alt sammen i kælderen, der var jo ikke meget plads. Vi besøgte andre arkiver og så hvordan de arbejdede med de forskellige ting. Der var noget der hed Arkibas - det var et registreringssystem. Jeg mener, vi så det første gang i Vivild på Langhøjskolen, hvor deres egnsarkiv var.

Vi var også andre steder, for at se og lære noget, bl.a. på biblioteket i Randers, Hadsten og Purhus lokalarkiver. Da Nørhald kommune blev nedlagt og vi kom i Randers kommune blev der mulighed for at få mere plads. Vi ville jo gerne op fra kælderen og kunne da overtage det meste af det gamle Teknisk forvaltning.

Efter nytår 2009 begyndte vi at flytte og vi hjalp til, alle sammen. Forinden var alt blevet pakket ned i flyttekasser og Jan havde taget billeder af hylder og reoler, for at lette opsætningen igen.

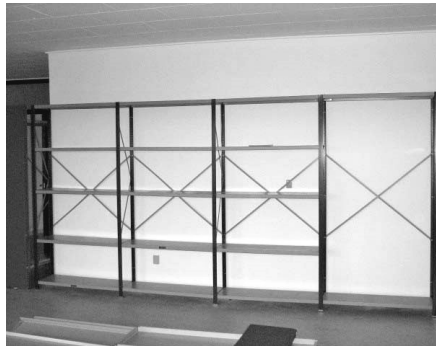
Vi overtog mange reoler fra det gamle kommunekontor, som vi samlede og stillede op og satte mærker på og arkivalier tilbage på hylderne igen. Den 13. marts 2009 åbnede Nørhald Egns-Arkiv igen efter veloverstået flytning og vi nød den dejlige plads med læsesal, kontorlokale og "lønkontor" (kassererens kontor), depot 3 og 4, samt to lagerrum og sidst men ikke mindst, frokoststue med et lille tekøkken.

Jeg vil til slut nævne og mindes den årlige sommerudflugt. Vi har været mange steder, der kan nævnes Mols i fint vejr - Fussingø i tordenvejr - og Lille Vildmose har vi også besøgt.

En del af flyttekasserne.

... hvordan samles reolen?

... sådan!

Og bøgerne er på plads.

Den lange rejse

Af Bente Svane Kristensen

Selvom der i gamle dage stadig blev udvist den største påpasselighed i omgang med ild og lys, hændte det dog ikke sjældent at en gård eller et hus rantes af ildsvåde, hvilket var en af de største ulykker der kunne ramme datidens bønder. Her gik frugten af flere slægtsleds slid og slæb op i luer, idet brandassurance var et ukendt begreb for det store flertal inden for bondestanden. Tabet af bygninger i ildebrandstilfælde kunne til nød og næppe klares, idet man som oftest var i stand til at fremskaffe de nødvendige materialer til genopbygning for ganske små pengemidler, ligesom arbejdskraften som regel var gratis.

Et par dage efter branden stillede bymændene med deres karle samt køretøjer op på brandstedet, for at give sig i lag med at rydde tomten og senere var de klar til at hjælpe med opførelsen af nye bygninger. Folk var til enhver tid rede til at hjælpe hinanden i det øjeblik modgangen bankede på døren. Det viser, at der var et stort sammenhold og det prægede bondestanden i fællesskabets tid, da enhver bonde uvilkårligt var tvungent til at tænke: 'Mine naboers ulykke kan også let blive min'.

Det kunne dog også ske at en stakkels mand, som blev hårdt ramt, kom til at stå alene med sit problem, netop når han trængte allermest til støtte og hjælp udefra. Grunden til det kunne være, at vedkommende var noget af en enspænder, et menneske der mest gik sine egne veje og kun tænkte på sig selv. Hvis det var sådan et menneske, anerkendtes han ikke længere af sine standsfæller for at være 'mand i laget' og ingen ville hjælpe ham.

Bos-Rasmus fra Ajstrup var sådan stillet, da uheldet ramte ham. Da han giftede sig, fik han en forholdsvis god gård, der lå i den vestlige ende af Ajstrup. Han kom til at leve i et hjem, hvor der overalt var velstand til huse. Pludselig rantes hjemmet af en trist ulykke, idet gården med indbo både ude og inde, brændte i 1842. Ilden opstod så hurtigt, at beboerne måtte redde sig ud i det blotte linned.

Det var et stort tab, da intet var forsikret. Det, der rystede folk mest, var den omstændighed, at deres spædbarn lå i vuggen og nær var indebrændt, da man i skyndingen havde glemt barnet. Barnet blev dog reddet og det var Bos-Jens, der levede og døde som ugift i Ajstrup. Han døde i en meget høj alder omkring første verdenskrigs afslutning.

Bos-Rasmus var efter ildebranden i 1842 fuldstændig ruineret og han ejede så godt som intet. Den følgende dag listede han hele tiden frem og tilbage over brandtomten, grædende som et barn, uden at nogen af befolkningen fra Ajstrup så meget som gjorde tegn til at ville række ham en hjælpende hånd. Måske er det lidt overdrevet for Bos-Rasmus tabte ikke modet af den grund og han var ikke rådvild. Han gik til præsten i Norup og sognefogeden, hvor han fik underskrevet en anbefalingsskrivelse og med den i hånden begav han sig sammen med tjenestekarlen ud på sin store rejse i landet, hvor han bad mennesker om at hjælpe en stakkels mand, som var berøvet alt på grund af ildebrand.

Bos-Rasmus og hans karl rejste naturligvis til fods og rejsen der tog det meste af et par år, strakte sig fra det nordligste Jylland og helt over til København. Da Skagensfiskerne siden kom kørende med deres tørfisk til egnen, kendte han enkelte af dem og mere end én gang skal han have været til gudstjeneste i Roskilde Domkirke.

Det var en usædvanlig rejsefærd for en almindelig bondemand og man fristes til at spørge, hvordan Bos-Rasmus egentlig bar sig af med at banke på folks døre. Det var dog ikke så svært, for han kom først ind, begyndte straks at græde og når folk begyndte at spørge, hvorfor han græd, var han villig til at meddele dem alle enkeltheder vedrørende den forfærdelige ulykke, der havde ramt ham og hans familie. Hans papirer blev undersøgt og man var ikke i tvivl om, at de var i den bedste orden, for både præsten og sognefogeden havde jo underskrevet papstykket, han viste frem. Selv om folk kunne forstå, at der var brug for penge, så havde man ikke rede penge der kunne undværes.

Kongens mønt var ikke almindelig på landet dengang, men Bos-Rasmus gav ikke op på grund af afslag og han fortalte, at penge ikke var absolut afgørende. Hvis man havde 1 mark tov, 1/4 kg uld, en skæppe rug eller lignende, ville det blive modtaget i Jesu navn.

Dette ordskifte gentog sig flere hundrede gange og det endelige resultat blev, at Bos-Rasmus efterhånden fik indsamlet store mængder af landbrugsprodukter, som blev opbevaret forskellige steder. Herfra blev de siden transporteret til nærmeste købstad eller handelsplads. Her blev varerne omsat til klingende mønt. På lignende måde bar han sig ad i købstæderne, hvor han især hjemsøgte krambutikkerne.

Når han lige var kommet inden for døren i en isenkramforretning, kunne Bos-Rasmus springe hen til udstillingshylderne, gribe krampagtigt om en stor kobberkedel og fremstamme i en klagende tone: "Åh, bette handelsmand, giv mig den". Derefter fulgte hele den sørgelige beretning om ildebranden og det hjalp med til, at han som regel fik det han gerne ville. Man anså ham også for at være lidt til en side og gav ham ofte det han pegede på, for at blive ham kvit.

Hans tiggergang i landdistrikterne gav et stort udbytte og hans rundgang i byerne gav endnu mere udbytte. Han afsatte efterhånden store mængder af isenkramvarer til bønderne, og der var noget der gav penge.

Da han havde strejft rundt i landet et par år, vendte han hjem for at genopbygge sin gård. Og den blev genopbygget i en stand, så mange måtte ryste på hovedet.

Bos-Rasmus lagde aldrig skjul på, hvorledes han var kommet til sin velstand. Hvis der bød sig en lejlighed, fortalte han gerne om sine minder og oplevelser fra den store rejse rundt i landet.

Udbyhøj central hørte før under statstelegrafen.

Samme familie har været bestyrer i 43 år

Af Inge Johansen

I 43 år har Jysk Telefon haft til huse hos Theodor Madsen, Udbyhøj. De første år var det hos hans svigermor, der fik centralen i 1928.

Telefonforbindelsen kan føres helt tilbage til årene 1902-03, hvor der var statstelefon opført ved toldbygningen. Denne statstelefon gik i 1920 over til Jysk Telefon, og efter otte års forløb til den nuværende centralbestyrers familie.

Fru Madsen havde telefoncentralen fra 1947 til 1964, og siden har Theodor Madsen haft to telefonistinder til at passe den.

I de sidste knap tre år har det været fru Lis Byskov, hvis stemme abonnenter har hørt den halve dag, mens fru Vita Thomsen har været ved centralen 10½ år.

Udviklingen er gået sin gang som alle andre steder. Fra begyndelsen var der 24 abonnenter, og ved overgangen til automattelefon er der hele 79.

Den sidste måneds tid har Jysk Telefon, haft mere end nok at gøre med at oprette den nye fuldautomatiske central, men arbejdet er nu overstået, og ved middagstid i går blev ledningerne taget til det gamle system.

Fire vægapparater

Under centralen har fire abonnenter endnu vægapparat. I selve centralen er der fem linjer og fire ure at notere tiden på, hvis dette ønskes.

Humøret var ikke forsvundet, da Randers Dagblad var på centralen for et besøg, dagen før. Det blev ikke en af de allermest travle dage, men det gik jævnt og roligt for sig.

Der var abonnenter, der ringede op og sagde til fru Byskov: Kan du ikke give mig den og den. Og det gjorde fru Byskov, for numrene på abonnenterne sidder jo fast. Der blev spurgt om flere sjove ting, og det hele blev klaret på en venlig måde.

Den gamle hygge

Noget forsvinder, af den hygge, der altid har været omkring en land-central, og ikke mindst da om en mindre central som Udbyhøj. Her var den daglige kontakt mellem befolkningen og betjeningen, og her var der hjælp at finde for den, der havde brug for det. Men det er tidens udvikling, der gør, at automatiseringen må ske.

Theodor Madsen er ikke ked af at holde op. Hans kommentarer er få, men eksakte, og han er glad for, at sige stop nu. Han er 73 år.

Den nye centralnummerfortegnelse begynder med 4720, og herefter skal abonnentens gamle nummer kobles på, for langt de flestes vedkommende.

Kilde: Randers Dagblad 25. juni 1971

Fru Madsen, siddende ved omstillingsbordet.

Farlig gårdbrand i Tvede.

Randers Dagblad 9. september 1936 (omskrevet)

Af Inge Johansen

I formiddags nedbrændte gårdejer Poul Sams' firlængede gård, og tre andre ejendomme var truet.

I formiddags kl. 9.10 opstod der ild i gdr. Poul (Pedersen) Sams' gård, der er på 44 tdr. land og som ligger på en høj skrænt skråt over for Missionshuset på Mellerupvejen i Tvede. Ilden bredte sig med rivende hast, og i løbet af få minutter var hele den stråtækte, firlængede gård ompændt af flammer.

Ilden var opstået fra en elektromotor i laden, hvor gårdejeren var i færd med at tærse sammen med to karle, Johannes Jensen og Ernst Pedersen, samt pigen på gården.

- Jeg ved ikke, hvordan det hele er gået til, siger Sams; jeg var ilægger, og pludselig opdagede jeg, at ilden havde livlig fat. Vinden blæste fra nordøstlig retning, og et øjeblik efter var stuehuset antændt, og samtidig fængede ilden i de to sidelænger.

Brandsprøjten fra Tvede og Linde kom hurtig til stede, og Tvedesprøjten, der netop var gjort i stand, tog sig af gdr. Poul Jelles gård, der lå i vindretningen på den anden side af vejen, og det lykkedes ved energisk indgriben at hindre en antændelse. Kl. 9.27 blev brandvæsnet fra Randers alarmeret, men da det kom til stede, var der ikke andet at gøre, end at holde ilden under kontrol.

Imidlertid kunne der være blevet alvorlig brug for Randersbrandmændene i det tilfælde, at vinden var slået om i vest, for i umiddelbar nærhed af den brændende ejendom lå gdr. Carl Møllers stråtækte gård og skomager Nielsens stråtækte hus. Derimod kan man næppe sige, at det teglhængte Missionshus på den anden side af vejen var i fare.

Det siger sig selv, at det kun var minimalt, hvad der blev reddet, men der blev ikke desto mindre gjort et udmærket redningsarbejde. Med ilden i hælene sprang redningsfolkene ind i kostalden, hvor de fik nogle kvier og en tyr slået løse og man forsøgte forgæves at redde svinene.

Arbejdet var imidlertid meget vanskelig, idet den eneste indgang til svinestalden var fra gården. Det kunne ikke nytte at få svinene ud den vej og derefter få dem igennem den brændende port, og desuden var det også umuligt at trænge frem til indgangen, allerede få minutter efter brandens opkomst. Man slog derfor hul på muren til svinestalden på den anden side af bygningen, og det lykkedes på den måde at redde en halv snes svin, mens ca. 25 svin indebrændte.

Arbejdet med at redde svinene havde – selv om det var udført i største hast – taget så lang tid, at det kun lykkedes at redde ganske lidt af indboet. Ligeledes brændte det meste af den indavlede sæd og de fleste af maskinerne samt en bil. De fleste kreaturer og hestene var på marken og undgik på den måde flammedøden.

Når hele den indavlede sæd brændte skyldtes det årets ringe høst. Gårdejeren plejer ellers at have 6-7 stakke i marken, men i år havde han ikke høstet mere, end at det hele kunne være i laden – og nu fik han altså ikke engang udbytte af det. De eneste bygninger, der ikke brændte, var et fritliggende hønsehus og et materialeskur.

Endnu ved 12-tiden var branden ikke helt slukket, men brandvæsnet havde da ilden helt under kontrol. Der er udlagt 500 meter slange, og der er vand nok i åen, således at man er væbnet mod alle eventualiteter. Der udvikledes en voldsom røg under branden, der kunne ses viden om, og branden havde samlet ualmindelig mange tilskuere.

Sams har forsikret løsøret for 40.000 kr. og bygningerne for 25.000 kr. der er udredet af "Husmændenes Ulykkesforsikring".

Et par dage senere var der en notits i Randers Dagblad hvor der stod, at branden var opstået ved elektromotoren.

Kildehenvisning: Randers Dagblad

Arkivalieronline: Kirkebøger og folketællinger

(Gårdejer Poul Pedersen Sams født 22. juli 1901 Frøslev Sogn, Thisted Herred, gift med Minna Bolette Haaning.

Poul Sams havde været i Amerika, før han kom hjem og giftede sig 1930 i Randers. De ejede gården, matr. nr. 7L i Tvede)

Diamantbryllup i Øster Tørslev 11. december 1976

Udklip fra Randers Amtsavis.

Af Alis Skjødt Nielsen

Et kendt ægtepar i Nørhald, Maren og Jens Sejersens Thorsen, Tværgade i Øster Tørslev, kan søndag fejre Diamantbryllup. De er begge født på egnen. Hun stammer fra Dalbyover, han er født på Råby mark og hans oldefar var Stærke Sejr, kendt fra St. St. Blichers "De tre Heligaftener".

Efter giftermålet boede ægteparret en kort tid på Dalbyover mark men flyttede så til Tørring, hvor de overtog fruens hjem. Indtil 1957, eller i ca. 40 år, drev de med flid og dygtighed gården, indtil kræfterne slap op. En søn, Ejnar H. Nielsen, har den nu.

Ægtefællerne har siden boet i Ø. Tørslev, hvor de befinder sig godt. Han er 90 år og hun er 83 - og helbredet er så nogenlunde. Bryllupsdagen fejres i familiens kreds med en sammenkomst på Ø. Tørslev Kro.

Indkaldt under 1. verdenskrig

Jens Sejersens Thorsen var aktiv landmand til sit 72. år. Han siger om de unge i dag, at de er vældig dygtige - de er fremsynede landmænd og det, der var god latin i vore dage, har de lavet om.

Han mindes også 1. verdenskrig, hvor han var indkaldt i 27 måneder til sikringsstyrken - til 25 øre pr. dag. Bagefter sagde Stauning, at nu havde alle, i de gode krigsåre, danset omkring guldkalven, så der var tid til at spare.

'Jeg synes nu ikke, jeg havde danset omkring nogen guldkalv' tilføjer Sejersens Thorsen. - 'Ikke til 25 øre om dagen'.

Jens Sejersens Thorsen kan stadig erindre sin mor fortælle historierne om 'Stærke Sejr' der optræder i Blichers novelle.

Han flyttede fra Tjele-egnen til Nørhald og denne historie er næppe kendt af en større kreds, men den skulle være god nok:

En gang skulle Stærke Sejr til mølle. Hestene stod ude på engen, og han fandt ulejligheden, ved at hente dem og spænde dem for vognen, for stor. Han mente nok, han selv kunne gå til mølle i Udbyhøj. Herefter tog han en sæk under hver arm og gik ud ad landevejen.

Da han kom til Sødring Bakke, fik han følgeskab af en mand fra engen. Stærke Sejr smed sine træsko og den anden indvilgede i at bære dem, mens turen gik opad, og Sejr havde stadig de to sække korn, én under hver arm.

Og der fortælles, at manden der bar træskoene, trods det, havde svært ved at følge med Stærke Sejr, da det gik opad.

Familien i Øster Tørslev har stadig et minde fra den periode, Stærke Sejr levede. Fra hans hjem har man arvet en smørkrukke.

Kilde: Arkivmateriale

Maren og Jens Sejrsen Thorsen ved deres Diamantbryllup

Glimt af Nørhalds historie rullet frem på en god udflugt

Udklip fra Randers Amtsavis 14. september 1976

Af Alis Skjødt Nielsen

Slægts- og Egnshistorisk Forening i Randers har med 30 medlemmer været på udflugt gennem 'de nedre byer' samt Mellerup og Støvring, og som guide glædede man sig ved at have lokalhistorikeren Chr. Winther fra Albæk. Det var ikke lidt han kunne fortælle om disse smukke og historiske steder.

Turlederen berettede blandt andet om, at der i 'gamle' dage kunne tælles fire vandmøller og to vindmøller og at man under turen passerede over syv træbroer.

Foruden at gøre rede for de mange slægter på egnen, fortalte han om den store stormflod i oktober 1921, da Gudenåen overskyllede 1600 tdr. land inddæmmet eng, og vandet gik helt op til Østrupskoven. Mange kreaturer, som græssede i engene, omkom i oversvømmelsen.

Om Østrup fortalte Chr. Winther, at der her lå en borg fra ca. år 1100 til 1600, og at den til reformationen i 1536 hørte til Århus Bispestol. Derpå blev den inddraget under krongodset. Østrup Slot var et ret anseeligt storgods i en af Østjyllands frugtbareste egne. Godset var på 460 tdr. hartkorn heraf alene 47 tdr. htk. under ladegården i Østrup og ca. 27 tdr. htk. under hovedgården Sædde i Mellerup.

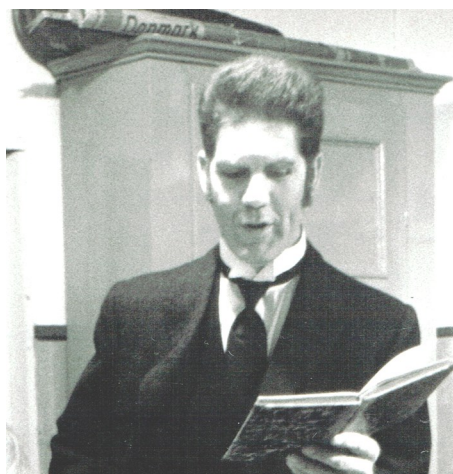
Et besøg på Støvringgård Kloster var planlagt, men på grund af indtrufne omstændigheder blev det aflyst.

Derpå gik turen til Mellerup Ungdomsskole, hvor forstander Preben Christoffersen fortalte træk fra skolens hverdag og om de store bygningsudvidelser, som for tiden finder sted. Forstanderparret var senere vært ved en kop kaffe. Lederen af Nørhald Egns-Arkiv i Tvede, Peter Østergård, erstattede på sin vis klosteret. Han fremviste en række fremragende lysbilleder fra såvel det indre, som det ydre af klosteret, der bebos af enlige damer.

Alle billeder blev ledsaget af gode historiske oplysninger, af den lokalhistoriske kender.

Turen sluttede med et interessant besøg på Støvring-egnen, hvor man under Peter Østergårds brede kendskab til lokalhistorie, så og hørte om Støvring kirke og dens historie fra 1100-tallet og til nutiden.

Kilde: Arkivmateriale fra Nørhald Egns-Arkiv og én af Peter Østergårds utallige og humoristiske frihåndstegninger

Dagbogsfortegnelser fra en herskabskusk

Af Bente Svane Kristensen

På Vinstrupvej i Dalbyover boede Thorvald Thomassen, der i vide kredse var kendt for sit store kendskab til folk på egnen. Thorvald var også med fra starten, da man stiftede Nørhald Egns-Arkiv.

Historien her er hentet fra en dagbog, skrevet af forhenværende uddeler Anders Sommer. Han var en kendt mand i Dalbyover og omegn og var i sine unge dage herskabskusk. Han har skrevet en dagbog om sine oplevelser. Denne dagbog har hans sønnesøn opbevaret. Uddeler Anders Sommer døde i 1945.

Hans sønnesøn har været feriebarnd på gården hos Thorvald Thomassen i flere år og da han sidst besøgte Thorvald i 1990, havde han dagbøgerne med, som hans bedstefar havde skrevet sine historier i. En af historierne handlede om Christian X.

Anders Sommer havde i 1892, som ung mand været herskabskusk for godsejer Brask i Kjellerupgård. Efter sit giftermål i 1896 blev han post i Havndal og dette job bestred han i 20 år. Derefter blev han uddeler i Dalbyneder brugs og var her i 18½ år.

Fra sin tid som herskabskusk fortæller Anders Sommer denne historie fra en forårsdag i 1892. Godsejer Brask forlangte den dag, at Anders Sommer skulle have vogn og heste i fineste orden klokken 11 om formiddagen, for at køre godsejeren til fest på Overgård Gods. Til denne fest havde man indbudt 5. dragonregiments officerer og en stor del af omegnens store godsbesiddere, blandt dem, godsejer Brask fra Kjellerup. Rygtet om den store begivenhed nåede først til Havndal og herfra bredte det sig som en hedebrand over hele oplandet mellem Randers og Mariager fjorde.

Alle folk der fik nyheden var indstillet på, at de ville til Havndal for at se prins Christian og ikke mindst hylde ham. I den korte tid, han havde været i Randers, havde han været afholdt og forgudet.

Håndværkerforeningen i Havndal havde til dagen smykket byen med guirlander og flagallé. Ligeledes havde man rejst en æresport med inskriptionen: "Velkommen Prins Christian".

Ekstratoget fra Randers skulle ankomme til Havndal station ved middagstid med hans kongelige højhed og de indbudte officerer. På samme tid var herskabskuskene blevet bedt om, at møde op for at køre gæsterne til Overgård. Det var et flot syn at se de mange smukke fyrige hestespand med top og blinker og de flotte liberiklædte herskabskuske på bukken. Prinsen var placeret i hofjægermester von Arenstorffs vogn. Da det imponerende vogntog skulle sætte sig i bevægelse, var der kommet så stor en menneskemængde til, at det var umuligt at passere.

Håndværkerforeningen måtte i hast udvælge en stab, der kunne holde gaden ryddet. Det var ikke alene stationspladsen og gaden der var tætpakket af mennesker, men langs hele vejen gennem Udbyover og Udbyneder, hvor kortegen skulle passere, var der sort af mennesker.

Da man kom til indkørslen ved Overgård, var der en ekstra hyldest til prinsen, idet der salutedes med godsets ni kanoner. Samtidig skete der en lille begivenhed, som vi ikke vil undlade at skrive her.

Hofjægermester von Arenstorffs herskabskusk var en stor velbygget mand, som ved selskabelige lejligheder også var tjener. I samme øjeblik han holdt ved trappen til Overgård, gav han tømme til stald drenge og på mindre end ét minut tog han kuskekappen og hatten af. Han var nu forvandlet til den flotteste krølhårede tjener i knæbenklæder, hvide strømper og sorte sko med sølvspænder. Med stor belevenhed åbnede han vogn døren og fulgte det høje herskab ind, hvorefter han skilte dem af med overtøjet.

Om eftermiddagen var der stort menneskemylder på Overgård gods. Aldrig har man før eller siden set så mange mennesker her. En sangforening fra Hadsund var kommet til stede og gav flere numre og prinsen kom frem til vinduet og hilste på dem.

Hofjægermesteren viste prinsen og hans følge herskabsstaldene og det var prinsen meget interesseret i.

Ekstratoget skulle atter bringe prinsen og Randersgæsterne hjem. Toget skulle afgang fra Havndal ved midnatstid og holdt med dampen oppe, da vogntoget kom fra Overgård. Byen var nu illumineret med kulørte lamper og menneskemængden var vokset betydeligt siden prinsens ankomst om middagen.

Prinsens vogn blev ombølget af en storm af hyldest og hurraråb og det kan med bestemthed slås fast, at stationsbyen Havndal har været rammen om prins, og senere kong Christian X's første store dåb udi folkegunst og folkehyldest.

Lige inden togets afgang sprang gamle Christen Poulsen Andersen fra Udbyover op på trinbrættet af toget og udtalte:

”Når du om kort tid kommer hjem til København, vil du så gå op og hilse din bedstefar fra en veteran fra 1864”, og han motiverede derefter et kraftigt besvaret leve for prinsens bedstefar, kong Christian IX.

Således slutter den historiske beretning fra Anders Sommers dagbog.

Den 3. November 1891 efter Afgangseksamen fra Officersskolen afrejste Prinsen til Randers som Elev paa Rytteriets Befalingsmandsskole, og derefter gjorde Prins Christian en kort Tid Tjeneste ved 3. Dragonregiment i Aarhus. Navnet »den jyske Prins« stammer fra denne Tid, hvor Tanken opstod om at bygge et Slot til Prinsen.

T.h. ses Christian X lige efter han er blevet konge.

T.v. hans bedstefar Christian IX

Lindbjerg Forsamlingshus

Af Alis Skjødt Nielsen

Året er 1935, den 28. februar. Der bliver afholdt stiftende generalforsamling i forbindelse med det forestående byggeri af Lindbjergs nye Forsamlingshus. I vedtægterne står der bl.a.:

At navnet for selskabet er 'Lindbjerg Forsamlingshus' og selskabet er et interessentselskab. Selskabets formål er, at erhverve en grund af gårdejer Peder Pedersen Koch, Lindbjerg, (nuværende ejer: Ole Østergård) for herpå at opføre et forsamlingshus efter tegninger, udarbejdet af arkitekt Sørensen fra Hadsten og selskabets formål er at administrere dette forsamlingshus, der skal anvendes som foredrags-sal, gymnastiksal og til sammenkomster for interessentskabet og dets medlemmer, men desuden skal forsamlingshuset også af bestyrelsen, kunne udlejes til ikke-interessenter.

Den nødvendige kapital til erhvervelse af denne parcel og til opførelse af forsamlingshuset optages der størst muligt lån i en kreditforening eller en sparekasse og hvad der yderligere måtte komme til at mangle, optages som lån i en bank.

Medlemmerne hæfter solidarisk, således i forhold til hvor mange andele hvert medlem har tegnet.

Til at lede selskabet vælges en bestyrelse som skal bestå af 5 medlemmer - de 2 medlemmer skal bo i selve Lindbjerg by, de næste 2 skal være udflyttere under Lindbjerg og det sidste medlem kan frit vælges. Formanden for bestyrelsen vælges af generalforsamlingen og er blandt de i Lindbjerg by valgte bestyrelsesmedlemmer.

Til den første bestyrelse er valgt:

Gårdejer C. C. Madsen, Lindbjerg, som formand, Poul Clemmensen, Frands Poulsen, Søren Kjær, Niels Ladekarl, alle af Lindbjerg.

Regnskabsåret går fra 1. juli til 30. juni - dog vil første regnskabsår gå fra stiftelsen 28. februar 1935 til 30. juni 1936.

Desuden fortæller de øvrige §§ at generalforsamlingen har den højeste myndighed og at ekstraordinær generalforsamling skal afholdes når mindst 15 medlemmer har fremsat begæring til bestyrelsens formand samt at bestyrelsen træffer, bindende for interessenterne, alle beslutninger, men kan ikke uden generalforsamlingens godkendelse, hverken pantsætte eller bortsælge selskabets ejendom.

Samtidig er bestyrelsen bemyndiget til ved offentlig licitation at udbyde byggearbejdet i henhold til arkitekt Sørensen's tegninger og overslag, til at fuldføre byggeriet og ejendommens prioritering.

Der står også, at hvis selskabet giver underskud, skal dette dækkes af interessenterne og at hvis et medlem ikke kan, eller bevidst undlader at betale sin andel, kan han retsforfølges og nægtes adgang til forsamlingshuset.

Ved denne stiftende generalforsamling var der 40 husstande der tegnede medlemskab med fra 1 til 5 andele.

3 husstande havde hver 5 andele, 2 husstande havde hver 4 andele, 5 husstande havde hver 3 andele, 11 husstande havde hver 2 andele og 19 husstande havde hver 1 andel.

Efterfølgende bliver bestyrelsesmøderne afholdt hos de forskellige bestyrelsesmedlemmer, andre gange afholdes møderne i forsamlingshuset.

I forhandlingsprotokollen står der ved 19. okt. 1938 at man vedtog at holde andespil den 26. oktober for at 'få penge i kassen' og dette lykkedes, da andespil og tombola med svingom gav et overskud på hele 185,- kr.

Inventarliste 1. juli 1940: Der findes borde i længder fra 3 til 6½ alen, bænke fra 2 til 7½ alen, og bukke nye og gamle samt 10 stole. I køkkenet er der bl.a. 150 par kopper, 150 desserttallerkner, 150 teskeer, 40 store tallerkner, 10 sæt sukker og fløde og 10 kaffekander. Endnu har forsamlingshuset ikke været taget i brug til de helt store gilder, såsom sølv- og guldbryllupper, må man formode.

Den 28. september 1945 var hele bestyrelsen samlet hos Kr. Madsen og her vedtog man at holde Høstgilde den 4. oktober med Pastor Riisager som taler ved et fælles kaffebord og medbragt madkurv.

Ved bestyrelsesmøde 17. juli 1947 vedtog man at give værten ekstra 75,- kr. for rengøring efter tyskerne og maleren.

Ved generalforsamlingen 30. august 1949 blev Kristen Skjødt Nielsen valgt ind i bestyrelsen og ved et bestyrelsesmøde den 19. september 1950 blev jobbet som vært igen opslået. En del år havde der været flere værter og Skjødts hustru Elna, havde modet på at blive vært.

Hendes 'ansættelseskontrakt' var for et år ad gangen, med start den 15. oktober 1950 til 15. oktober 1951. Som vederlag for værtsjobbet fik Elna 375,- kr. for al rengøring i huset, efter hvad der blev afholdt. Som vært havde hun dermed også retten til at passe garderoben ved baller og lignende offentlige sammenkomster, og opkræve garderobeafgift for samme.

Skal lokalerne opvarmes sørger værten for dette, mod et vederlag af 10,- kr. for den store sal og 6,- kr. for den lille sal.

Værten serverer kaffe ved mælkegilderne og andre lignende lejligheder, såsom møder og baller for 1,- kr. pr. kuvert. Til børnenes juletræsfest og eventuelt høstfest laver værten kaffen mod en betaling af 15,- kr. som betales af arrangørerne. Betaling for opvarmning opkræver værten ligeledes af lejerne af lokalerne.

Underskrevet:

Elna Skjødt Nielsen og revisor i bestyrelsen, gdr. Poul Clemmensen.

Den 1. oktober 1951 afholdtes bestyrelsesmøde hos Skjødt Nielsen. Da gardinerne i både den store og lille sal var kassable, overlod man til Elna Skjødt Nielsen at købe stof til nye og sy disse. Samtidig vedtog bestyrelsen at ansætte Elna som vært på samme betingelser og for samme vederlag som sidste år. Kaffeprisen måtte dog forhøjes til 1,25 kr. pr. kuvert. Ansættelsen var gældende til 15. oktober 1952.

Underskrevet: Elna Skjødt Nielsen og bestyrelsen.

Efter yderligere en generalforsamling 19. september 1952 og efterfølgende bestyrelsesmøde den 24. september, fortsætter Elna Skjødt Nielsen på tredje år, som vært på samme betingelser som sidste år indtil 15. oktober 1953.

Underskrevet: Elna Skjødt Nielsen og bestyrelsen.

Dette var et lille udpluk af Lindbjerg Forsamlingshus' liv og levned. Huset lever stadig i bedste velgående. Gennem årene har huset været et godt samlingspunkt for borgerne i Lindbjerg - der er blevet spillet dilettant, revy, afholdt andespil, juletræsfester og fastelavns tøndeslagning for børnene og afholdt rigtig mange gode høstfester og ikke at forglemme diverse bryllupper og runde fødselsdage.

Lindbjerg Forsamlingshus har traditionsrige rammer men fremstår i dag som et moderne forsamlingshus med et nylig renoveret storkøkken, med moderne service samt borde og stole til rådighed.

Lindbjerg Forsamlingshus kan i år fejre 80-års jubilæum!

Kilde: Forhandlingsprotokol udlånt af Lindbjerg Forsamlingshus.

Kostbart kirkeinventar trues af ødelæggelse

Udklip fra Randers Amtsavis februar 1982

Med et lidt hårdt udtryk kan siges, at pastor Leif Rasmussen, Ø. Tørslev, lever livet farligt. I præstegården regner det gennem taget - uden at det drypper på degnen af den grund - og når præsten om søndagen bestiger prædikestolen i Ø. Tørslev kirke, løber han i hvert fald i teorien risiko for at få taget over stolen ned i hovedet.

Kirkens kostbare inventar er nemlig ved at tørre ud, og noget må gøres. Sagerne er så nær forfald, som vi kan tåle nu, skriver en konsulent fra Nationalmuseet ligefrem. Han sigter bl.a. til altertavlen og til loftet over prædikestolen. Kirkens kostbareste klenodie, et krucifiks fra overgangen mellem romantik og gotik fejler ikke noget. Den direkte årsag til miseren er kirkens oliefyr. Tidligere tændtes op i kakkelovne hver søndag, men for nogle år siden købtes oliefyr. Skønt fyret de seneste to år har været slukket om sommeren, er klimaet i kirken blevet for tørt.

En konsulent skal nu bedømme, hvad en restaurering vil koste, men allerede nu skønnes regningen at blive på flere hundrede tusinde kroner. Det kan følgelig ikke komme på tale at ordne sagerne på én gang, og desuden er der op mod to års ventetid på den fornødne ekspertise.

Vi tager det hen ad vejen, siger menighedsrådets formand, Olga Bach. Også kasserer Margit Mandrup tager tingene afslappet: Restaureringen skal ikke tages af præstelønningskassen, som jeg står for, men midlerne til kirkekassen kommer fra samme sted: skatteyderne. Her vil vi dog søge Nationalmuseet, stiftsmidlerne og en speciel kirkelig fond om hjælp. Restaureringen må være en national opgave. Der kommer folk fra hele landet for at se på kirken.

Nørhalds 9.000 indbyggere har 15 middelalderkirker og en forholdsvis stor udgift, fortsætter hun. I byerne er der ofte 20.000 om én kirke.

Menighedsrådet er godt i gang med at fundere økonomien.

Man har dels for stiftsmidler til 4% i rente, købt ny forpagtergård, hvis afgifter kommer kirken til gode. Den gamle forpagterbolig sælges og dens udlænge rives ned.

Til gengæld må man formentlig bygge ny garage og udhus til præstegården - også her venter en regning.

Tv. Kirkevæрге Peter Juncher og graver Ernst Jacobsen
Kilde: Arkivmateriale

Erindringspluk fra et langt liv

Af Søren Skjødt Nielsen, Sorø.

Sommeren 1933 kom jeg til Lindbjerggaard for at bo sammen med mine forældre, Elna og Kristen Skjødt Nielsen. De var netop blevet gift den 28. juli i Hald kirke. Jeg var da 6 år og disse første seks år af mit liv, havde jeg tilbragt hos mine bedsteforældre (mormor og morfar) Petrea og Søren Laurits Sørensen i Hald. Jeg var frugten af mine forældres kærlighed til hinanden og efter seks lange år fik de endelig lov til at blive gift.

Vinteren 1941/1942 var hård og kold, der var sne og is alle vegne, især på alle grusveje og vejene forbi Lindbjerggaard, der var hullede og ujævne på grund af års regn- og smeltevand havde lavet dybe render midt i vejen og ved siderne.

Jeg havde 'fået plads' hos min moster Agnes og onkel Niels Sørensen, 'Hem Østergård' i Hem, til den en formidable pris af 475 kr. for 7 måneders arbejde fra kl. 5 morgen til kl. 18 aften – dog med 1 times middags/hvilepause. Jeg havde fri hver tredje søndag efter endt morgenarbejde i stalden ... dengang var der ikke tid til at lave grafitti. Jeg husker at jeg skulle hugge mig igennem 7 store læs grenkvas fra skoven, så moster Agnes kunne lave mad på det sorte brændekomfur + 33.000 stk. tørv som Frederik Lundorff, jeg og en 14 års pige ved navn Ester fra Kærby skulle lave iblandt mange andre gøremål på den 70-80 tdr. land store gård. Alt arbejde var manuelt sammen med hestene, der var ingen selvkørende maskiner. Efter endt arbejdsdag kunne man sove godt i den halmbeklædte seng med cementgulv og uden nogen form for nutidig komfort og isolering.

November 1942 flyttede jeg fra Hem til et nyt arbejde i Harridslev. Der fik jeg 750 kr. for 12 måneder, med lige så lang arbejdstid. Manden var ungkarl og hed Vilhelm Kaas. Han var desuden kommunekasserer for Harridslev-Albæk Kommune. Jeg var til dels alene meget af tiden med arbejdet, men der var kun 20 tdr. land. Året efter fik jeg 950 kr. for 12 måneder og trædemøllen fortsatte.

Lange arbejdsdage, lidt fritid og ikke den store mulighed for at spare op. Arbejde har jeg alle dage opfattet som en forpligtelse overfor den arbejdsgiver, der tilfældigvis stod for udbetaling af den alt for lille løn. Men sådan var tiderne dengang.

Efter 2 år i Harridslev flyttede jeg den 1. november 1944 til mit gamle hjem 'Lindbjerggaard' hos min farbror Magnus Nielsen, som på det tidspunkt styrede bedriften. Farmor var jo død i 1939 og gamle farfar gik stadig og hjalp til på gården. Her var jeg til november 1945. Jeg husker tydeligt at Thomas Lauritzen fra Lindbjerg, den 4. maj 1945 kom cyklende i kludesko for at fortælle at krigen var forbi. Kludeskoene var på grund af hans dårlige og ømme fødder.

Fra Lindbjerggaard i november 1945 til 'Højgård' i Over Hornbæk. Her var jeg til skiftedag, november 1947. Et dejligt sted, hvor jeg blev inddraget i det daglige familiære liv og jeg var glad for at være der. Gården var ikke ældre end den derhjemme. Her skulle jeg ikke lave tørv, men hente dem langt væk i Bjerregrav mose. Der foregik i arbejdsvogn med heste foran.

Da skiftedagen oprandt, november 1947 sprang jeg på 'vestekspresen' og turen i bumletoget over midt- og Vestjylland, havnede lige før Varde, i Tistrup St. by. Målet her var en gård mellem Tistrup St. by og Horne. Pladsen som enekarl søgte jeg pr. brev og vidste derfor ikke noget om, at konen var utilregnelig og at ingen karle før var blevet perioden ud!

Men jeg blev og bed tænderne sammen, selvom nogle af dem på dette tidspunkt ikke var mine egne! Her var arbejdstiden længere, men jeg var jo også flyttet vestpå, så vi måtte udnytte lyset! Op kl. 5 og arbejde til 18.30 ... dog med 1 times middags-/hvilepause og en ½ times pause til eftermiddagskaffe. Svært var det at pløje til kl. 18.30 i det mørke efterår, men hestene kendte arbejdsgangen, så det gik an. Ydermarken var med skov af gran, som jeg efterplantede i efteråret 1947. Foråret '48 skulle der gødes med kunstgødning, så var det om at få den lange rem til såsæd-baljen om nakken og derefter op og ned ad agrene, som i gamle dage!

Når der skulle muges møg ud fra køer, heste og grise, så foregik det med 'a støvt' – altså trillebøren. Det tog lidt tid inden alle fremmedordene faldt på plads i systemet. Tiden i sydvest-Jylland, på trods af det vanskelige sind Marie Madsen havde, blev jeg der som før nævnt, tiden ud indtil militæret kaldte den 11. november 1948. Da kom jeg ind som soldat ved 3. regiment – 6. bataljon – 3. kompagni i Viborg. Tiden i Viborg blev kort, for 1. marts 1949 skulle vi flyttes til Almegårds Kaserne ved Rønne på Bornholm. Sejladsen derover foregik fra Århus havn med den fladbundede Grenå-Hundested færge "Marsk Stig" i snestorm og om natten! Men alting får jo en ende og i efteråret 1949 afmønstrede vi i Viborg og vi soldaterkammerater skiltes for alle vinde.

Jeg ville helst ikke tilbage til 'slaveriet' hos bønderne, så jeg søgte ind til Randers Posthus. De havde ingen planer om at udvide staben af medarbejdere, men skaffede mig ind til postvæsenet i Købmagergade i København for at køre med telegrammer! Det var jo da TV, mobiler, teleslynge, datamater, computere, e-mail og alt det tingel tangel lå ude i fremtidens Danmark. Så jeg rejste til København uden at vide hvor jeg skulle bo. Jeg bankede på hos KFUM og fik venligt at vide, at jeg kunne sove der til jeg fandt et sted at bo. Det blev senere til et værelse meget tæt ved Kastellet. Jeg var den ældste af de telegramcykelbude og havde nr. 1091. Når mit nr. blev råbt op, kastede jeg et blik på ruten og mig afsted som en anden Bjarne Riis og det endte da også med gang på gang, at jeg var det hurtigste cykelbud og frivagterne regnede ned over mig og københavnernes gloede ... 'hva' fa'en er han for en bondeknold, mon han ender som skruebrækker'!

Efter mit post-eventyr i København, valgte jeg frivilligt at melde mig til militærtjeneste igen, som elev på korporalskolen i Ålborg, efter anbefaling fra Premierløjtnant Wanchen, som jeg havde opsøgt på Bådsmands Kaserne ... længe før det kom til at hedde Christiania! Den 4. juli 1950 var min soldaterkammerat Lars og jeg til fest i Rebild Bakker. For første gang hilste vi og gjorde honnør for Kong Frederik 9. og Dronning Ingrid. Vi fik honnør tilbage og et smil på læben. Inden vi fik set os omkring var soldatertiden i Ålborg forbi.

Brigade nr. 21353 DDK Itzehoe i Tyskland var næste destination. Udstationeret til Oldenburg Senelagen Paderborn på øvelse sammen med norske og engelske soldater i ugevis og på feltmæssig bespisning af vores kogekar fra de forskellige køkkener. Fra kasernen i Itzehoe kørte der jævnligt busser til de slesvig-holstenske og lauenburgske områder. Det var rene turist ture.

Hjemme igen efter min udstationering som soldat i Tyskland, blev jeg ansat på en gård mellem Grønkær og Mejlby - ikke langt fra mit barndomshjem 'Vestervang', på Lindbjergs vestlige jorder. Gårdens ejere var Jens Stampe og hans hustru Jacobine Stampe. De havde to piger, Inger og Ellen. En tid af året var Jacobines mor på besøg, hun hed Maren Dose og opnåede at blive 90 år.

Maren Dose havde også en datter der boede i nærheden af Marselisborg, ved Strandvejen nær 'Varna' - her boede Maren også en del af året. Hun havde et par værelser begge steder. Maren Dose var enke efter en gårdmand til gården Randrup. Maren Dose elskede hortensia og der var mange på gården 'Guldbjergvang' mellem Grønkær og Mejlby. Til gården hørte også en stor have der lå ud mod vest og til dels også mod syd. Inde i gården, mod øst, stod alle hortensiaerne langs med stuehusets sokkel, dog adskilt af to trapper med hver 4-5 trin.

For at disse hortensia skulle blive rigtig blå, gik Maren og stak små jernstænger og udslidte plovskær og andet rustent jern ned i jorden omkring planterne. Maren var overbevist om, at det gjorde blomsterne blå. På det tidspunkt jeg var på 'Guldbjergvang' var der ikke - som så mange andre steder - afløb fra bryggersvasken, så der stod bare en stor spand, der skulle tømmes efter behov. Så fik jeg den geniale idé at grave tværs over gårdspladsen ud til møddingen øst for stuehuset. En vask blev sat op i køkkenet, rørene blev tilsluttet og renden over gårdspladsen blev dækket til igen og brostenene ovenpå. Dette var mit fritidsarbejde til Jacobine, hun var så dårligt gående.

Mens jeg var hos Stampe på 'Guldbjergvang' gik datteren Ellen og jeg til folkedans i Linde forsamlingshus med stor opførelse i flotte dragter. Dilettant blev der også dengang afholdt både i Lindbjerg, Harridslev, Linde, Mejlby, Gimming og Lem. Jeg har til tider prøvet det selv, selv om scenebrædderne ikke var skrå!

Jeg var der i 1½ år og i den tid fik jeg også omlagt haven, så den fremstod smuk, med en stor græsplæne omgivet af et utal af stauder, buske, sommerblomster og roser. Haver er jo min øjenåbner, min lise for sjælen, og jeg kom jo ikke i lære som gartner/havearkitekt i 1942; men lysten til havearbejde har fulgt mig livet igennem og hellere være en god amatør, end en dårlig professionel! Og jeg har ikke været ret mange steder, hvor jeg ikke har blandet mig lidt i havens udseende.

Min udlængsel trak i mig og sammen med min gamle soldaterkammerat, Lars, havde vi ved tiden i Tyskland fået smag for at se mere og det blev da også den store tur Europa rundt i 1954. Vi tillod os at bruge tre måneder på at rejse gennem Danmark, Hamburg, Bremen, Amsterdam, Bruxelles, Luxemburg, gennem 1. verdenskrigs områder til Paris med Eiffeltårnet, Triumfbuen, Mona-Lisa, Versailles slottet og Metroen på kryds og tværs til de store markeder.

En uge i Paris og videre til Bordeaux og fortsætte til Spanien, San Sebastian, Bilbao og fra Madrid ned til Granada og slottet fra for 700 år siden, da størstedelen af Spanien var muslimsk. Fra Spanien langs Middelhavet til Frankrig, Marseille, Monaco og til Italien, Genova og nordpå over Alperne til den Schweiziske by Biasca ... dér var vi have-mænd i et bjergkloster i en uges tid. Derefter gik turen igen sydpå langs Italiens vestkyst over Pisa med det skæve tårn, til Napoli. Vi var på sejltur til den blå grotte på Capri.

Rom blev set på kryds og tværs og på scooteren igen kørte vi op over Appeninerbjergene og videre til Po-dalen; Italiens spisekammer. Fra Bologna til Venedig hvor vi så Dogepaladset, Markuspladsen og pragtfulde palæer samt smalle gyder til gondolsejlads. Men i Marco Polos tid var byen 'Verdensherredømme' og mange, mange storkøb-mænd havde dengang gode handler med andre lande – i dag vil vi nok kalde det for 'forretning i import og export'.

Rejsen gik videre op til Jugoslavien til Postojna Grotterne øst for Trieste. Herfra videre til Østrig – scooteren i 1. gear og vi gik ved siden af og holdt balancen. Der var 12% stigning på vejen. Vi havde læst i aviserne at netop i 1954 stod Østrig nærmest under vand, men i hovedstaden Wien, var det dog helt galt. Europa-rejsen fortsatte videre fra Wien over til Salzburg og op gennem det østlige vesttyskland og hjem til Danmark. Vi nåede lige akkurat hjem til høsten 1954.

Efter tiden på 'Guldbjergvang' og rejsen gennem Europa, rejste jeg senere på året til Sjælland for at blive fodermester og passe en kvægbesætning uden markarbejde hos Georg Frederiksen i Sandby ved Svinninge på Vestsjælland.

En god del år senere, fik jeg arbejde som have- og parkforvalter og mange andre jobfunktioner på 'Lille Svenstrup Gods' ved godsejer Torben Garth-Grüner, nordvest for Ringsted.

Men det er en helt anden historie - den kan I få en anden gang.

Dette var et ganske lille udpluk af mine mange, mange erindringer: Søren Skjødt Nielsen, født 7. august 1927 i Hald, nu bosiddende med hustruen Ellen i Pedersborg ved Sorø.

Søren Skjødt Nielsen

1958, 31 år

2015, 88 år

'Guldbjergvang'

Maren Dose blev 90 år

'Ulvholm' i Kastbjerg Ådal – et fredet fortidsminde.

Af Alis Skjødt Nielsen

Middelalderborgen Ulvholm blev opført i det fugtige engdrag i Kastbjerg ådal nord for Dyrby Krat midt mellem Mariager og Spentrup. Fra voldstedet fører en vejdæmning til det højere liggende terræn syd for ådalen. Vejdæmningen har været lavet af grus lagt på et lag af grene direkte ovenpå mosens tørv.

I juni 1534 gik grev Christoffers hær i land ved Skovshoved nord for København og i løbet af få uger fik han magten over både Sjælland og Skåne inklusive den sjællandske og skånske adel. Denne udvikling fik adelen i de øvrige landsdele til, i juli måned, at tilbyde hertug Christian den danske krone, og i august blev han hyldet i Horsens som Christian 3. Han hyrede herefter den erfarne holstenske lejetroppfører Johan Rantzau, som startede med at angribe Lübeck fra Holsten.

I mellemtiden var der udbrudt et bredt folkeligt oprør på Fyn, der dog i første omgang blev knust af den nye konges tropper. Men herefter lykkedes det grev Christoffer og hans tropper at erobre Fyn. Senere bredte oprøret sig til Jylland, i september ankom Christian 2.s tro mand Skipper Clement til Aalborg. Christian 2. havde især stor støtte fra Jylland. Han og hans folk fik snart efter bønderne til at rejse sig i oprør, i hele det nordlige og vestlige Jylland, hvor en lang række herregårde og borge blev plyndret og brændt i den såkaldte Clementsfejde. Det lykkedes bønderne at nedkæmpe en adelshær ved Svensstrup syd for Aalborg, mens en påfølgende belejring af Randers hvor den jyske adel havde forskanset sig, mislykkedes.

Resultatet af Grevens Fejde blev altså Reformationen og dermed introduktionen af den protestantiske, kongestyrede statskirke, som bestod til demokratiets indførelse i 1849. Derudover kom udgangen på Grevens Fejde til at betyde en konsolidering af adelens meget stærke stilling i samfundet og dermed begyndelsen på den periode, som traditionelt betegnes som "Adelsvælden"; perioden fra 1536 til 1660.

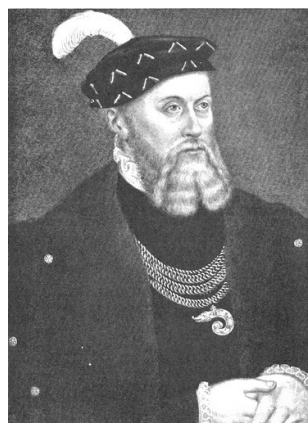
Nationalmuseet foretog i 1953 en mindre undersøgelse af borgen. Der fremkom ved udgravningen enkelte potteskår der synes at kunne dateres til 1300-tallet. Typologisk passer borgen fint ind i 1300-tallet. Borgen blev ifølge overleveringen ødelagt under Grevens Fejde (1534-1536).

Borgen består af en 33 x 33 meter stor firesidet borgbanke, som hæver sig cirka fem meter over de omgivende enge. Banken er mod øst, syd og vest omgivet af 8-10 meter brede, nu tilgroede grave. Uden for gravene er der 1-1,5 meter høje og 8-9 meter brede volde, der i det sydøstlige hjørne har en åbning. Voldene er af udgraveren tolket til blot at være det opgravede fyld fra gravene og uden egentlig funktion, idet voldene ikke bar spor efter at have været befæstet. Borgen er mod nord sikret ved et åløb. Ved undersøgelsen i 1953, kunne det konstateres, at der ikke var bygningsrester på borgbanken, men at der i gravene lå stærkt forbrændt bygningstømmer. Borgen har formentlig været udsat for en ødelæggende brand. Borgbanken er på siderne forstærket af opstabilede lyngtørv og har ved foden været sikret hele vejen rundt af nedrammede pæle. I kanten af voldgraven har der været en træpalisade. Se billederne nederst til venstre.

Ulvholm omtales i skriftlige kilder i 1400-tallet, hvor det nævnes som en hovedgård under Christian den 1. (1448-1481). Der er dog ikke offentlig adgang til voldstedet, men man kan fra skovbrynet syd for borgen få et fint indblik til stedet.

Kilde: danmarkshistorien.dk

Hertug Christian blev af den danske adel tilbudt kronen og hyl-det til kong Christian 3. (1534-1559)

Gamle militære rifler

Af Bente Svane Kristensen

To øvelsesgeværer har i mange år hængt til pynt i Mellerup forsamlingshus. Herfra kom de op på loftet hos Viggo Nielsen i Mellerup, og de er nu blevet foræret til Nørhald Egns-Arkiv. Her er de som et synligt minde om 'provisorieårene' for mere end 100 år siden. De to geværer ligner gamle militære forladere fra 1832 og de blev brugt i Mellerup, hvor højskoleforstander Jens Bek var med i riffelbevægelsen og indførte gymnastik og fægtning på højskolen.

Jens Bek var venstreorienteret og stiftede en forening, hvor man benyttede gamle militære rifler, der var omdannet til øvelse i bajonettægtning. Ved øvelsen brugte man kiras (beskyttelse af ansigt og bryst) og bajonetten var forsynet med en 'dup' så den ikke var farlig. Stemningen i Danmark var revolutionsagtig i 1880'erne og på Mellerup højskole indførte man gymnastik og fægtning. Hertil byggede man det nuværende forsamlingshus som øvelseshus.

Riffelbevægelsen bragte uro i regeringen og det var Jakob Estrup, der indførte gendarmeriet og dermed provisorieårene, hvor demokratiet ikke fungerede. Der foregik en forfatningskamp mellem højre og venstre i dansk politik og først i 1894 gik Jakob Estrup af og der blev sluttet politisk forlig.

Her ses de to øvelsesgeværer som Nørhald Egns-Arkiv har fået foræret af Viggo Nielsen, Mellerup.

Hvem var denne Jakob Estrup?

Når man nævner provisorieårene for mere end 100 år siden, kan man ikke lade være med at knytte dem til godsejer og minister Jakob Brynnum Scavenius Estrup, født 1825.

Han var godsejer på Kongsdal (14 km SV for Holbæk, Sjælland) og Skaføgård (3 km NØ for Mørke, Djursland). I 1854 var Estrup en kort tid medlem af Folketinget. Fra 1864 blev han leder af det konservative godsejerparti i Landstinget og han var i årene 1865-1869 medlem af ministeriet Frijs-Frijsenborg og virkede i denne periode som indenrigsminister, hvor han også var velset af sine modstandere.

Jakob Estrup var stærkt medvirkende til den reviderede grundlov, der privilegerede bl.a. godsejerne ved landstingsvalg. I juni 1875 dannede han selv sit ministerium under kampen mod folkeparlamentarismen, og han var de næste 19 år i stadig strid med Folketinget om styret.

Provisorieårene

Allerede den 1. april 1877 udstedte han en provisorisk finanslov. I de følgende år fik han et stigende flertal imod sig, så højrepartiet i 1884 kun havde 19 af de 102 pladser i Folketinget. Alligevel gav Estrup ikke op og udstedte den 1. april 1885 det andet provisorium, hvor han optog mange af de bevillinger, Folketinget havde nægtet. I disse år gennemførtes også mod Folketingets vilje og uden lovhjemmel, Københavns befæstning.

Den 1. april 1894 gik Estrup modstræbende af, efter forlig med de moderate. Hans titel i de 19 år var Konseilspræsident, som i 1915 blev ændret til Statsminister. Siden var Estrup det yderste højres fører og han kom i Landstinget i 1900 som kongevalgt.

Jakob Brynnum Scavenius Estrup døde i 1913 og trods uenighed om hans politik, blev hans faste vilje og uegennyttige karakter anerkendt af alle.

Nyheden om det mislykkede attentatet mod Konseilpræsident J.B.S. Estrup d. 21. oktober 1885, spredtes med lynets hast over hele København. Allerede en halv time efter attentatet spredtes løbesedler rundt i byen, og da Estrup senere på aftenen vendte tilbage til sit hjem, blev han mødt med hurraråb af Københavnerne, der var stimlet sammen ved hans hus.

Nedenfor kan læses Julius Strandbergs vise om attentatet på Estrup, som var klar allerede få dage efter begivenheden.

Mel.:
Guds Himmel Var saa mørk og graa

Tekst: Julius Strandberg

Minster Estrup iled tryg
Til Hjemmets Hygge hen
Dog lurede alt bag hans Ryg
En Mand, men ingen Ven,
Der lød et Skud, og lige strax
Derpaa i Lynets Fart
Der kom end et af samme Slags,
Nu stod da Alt ham klart.

En Typograf det var der skjød
De tvende Skud paa Stand,
Man troede, Estrup alt var død,
Dog endnu lever han.
Det ene Skud ham strejfed kun,
Det andet gik forbi,
Den Typograf i samme Stund
Blev greben strax deri.

I Byen blev der Røre nu,
Her i vort lille Land
Er det betragtet for en Gru
At skyde paa en Mand.
Den Politik kan føre vild,
Den vækker ofte Had,
Og tænder Lidenskabens Ild
I Hytte som i Stad.

Vi høre ikke til Parti,
Vi staa imellem dem,
Men bedst var det, om vi blev fri
For sligt her i vort Hjem.
Thi hvordan skal det ende, naar
Først Vaaben ta's i Haand,
Og hvordan gaar det, naar vi faar
En saadan Tvedragts Aand.

Nu sidder Gjerningsmanden gjemt,
Hans Ungdom er forspildt,
Hver Fredens Mand er ilde stemt,
Nu raser Hadet vildt.
Revolveren er fundet, den
Beviser Daaden klart,
Gid Striden snart maa falde hen,
Til Endragt i en Fart.

Formandens beretning 2015

v. Henning Rasmussen

Så er det igen blevet ved den tid, hvor der skal gøres status over et år der er gået. Det føles jo ikke, som særligt længe siden vi var her sidst, men tiden flyver jo afsted. Det kan vi bestemt skrive under på her i Nørhald Egns-Arkiv. Vi synes nemlig vi har haft et meget travlt år og så føles tiden jo ikke lang.

Sidste år på denne tid var vi lige akkurat begyndt på det nye Arkibas 5 registreringssystem, med de udfordringer der nu er når man skal over på noget nyt. Vi synes dog vi ret hurtigt kom efter det (til husbehov) og med tiden blev vi da også mere og mere fortrolige med systemet og gik så i gang med at optimere vore registreringer, ikke mindst vore mange billeder, som vi nu ville være i stand til at vise i en meget bedre kvalitet og i en højere opløsning end det tidligere havde været muligt. Dette arbejde vil tage rigtig lang tid inden vi er i stand til at vise alle de billeder vi gerne vil vise for jer brugere, ja det bliver vel aldrig helt færdigt, da der kommer nye til hele tiden.

I den forbindelse var det også meget glædeligt, at arkiv.dk, hele Danmarks nye arkiv på nettet, gik i luften fredag d. 20. februar. Det er jo det vi i flere år omtalte som Arkibas.dk, men som bekendt endte det med at hedde Arkiv.dk. – Nok også et mere retvisende navn.

Det er jo vore og alle andre lokalarkivers registreringer, der er grundlaget i den store database, som alle nu kan tilgå på www.arkiv.dk Den nye portal fik en forrygende start med rigtig mange besøgende de første dage og vi begyndte også her på arkivet at få henvendelser, der bar præg af, at man havde været inde på arkiv.dk.

Vores hjemmeside fik også en overhaling omkring nytår og fik nyt udseende, samtidig håber vi den også er blevet mere interessant for vore brugere.

Det er også meget glædeligt, at det nu efter mange år og svære forhandlinger er lykkedes at få en aftale på plads omkring ophavsret til billeder, der gør at vi ikke længere behøver at tænke så meget over, om et billede må publiceres eller ej.

Ordningen er forenklet sagt en forsikring, der sikrer os mod eventuelle retssager, hvis vi uforvarende eller mod bedre vidende kommer til at publicere billeder, som vi ikke havde retten til.

Som med alle forsikringer kommer dette selvfølgelig til at koste noget, et mindre beløb, som er afhængigt af antallet af billeder vi har uploadet. Det vil føre for vidt at komme ind på de nærmere detaljer i aftalen her.

Det skal da lige nævnes, at dette selvfølgelig ikke fritager os fuldstændigt for ethvert ansvar, med hensyn til hvad vi publicerer, aftalen gælder kun billeder, så alt andet er stadig vort ansvar!

Som noget nyt prøver vi ud over den almindelige åbningstid, som et forsøg, for at se om der er basis for at holde aftenåbent i vinterhalvåret. Det bliver den først torsdag i måneden med start d. 1. oktober 2015 og sidste gang d. 3.marts 2016.

Åbningstiden vil være fra kl. 18:30 til 21:00

Som nævnt har det været et travlt år, og det fortsætter det med lang tid fremover. Jeg glæder mig over, at de "unge" mennesker, frivillige såvel som den øvrige bestyrelse er gået ind i alt det nye med krum hals, og er gået frisk til den store opgave med at optimere vore registreringer og uploade billeder. Der mangler meget endnu. Det skulle alt sammen gerne blive til glæde for brugerne.

Derfor skal der herfra lyde en stor tak for indsatsen og samarbejdet i det forløbne år og jeg håber selvfølgelig det fortsætter også næste år.

Også i det forløbne år, har vi deltaget i møder og kurser, ikke mindst i forbindelse med alt det nye. Det vil vi helt sikkert fortsætte med.

Til slut et lille hjertesuk. Vi er selvfølgelig glade for alle dem der støtter op om Nørhald Egns-Arkiv med deres medlemskab, men vi er samtidig kede af at måtte konstatere at medlemstallet desværre falder en smule år for år, en udvikling vi gerne vil vende, og her er det at i, kære trofaste medlemmer, kommer ind i billedet. I kan nemlig som ambassadører for foreningen, være med til at udbrede kendskabet til Nørhald Egns-Arkiv og forhåbentlig skabe en interesse for et medlemskab.

Vi ønsker nemlig ikke kun at være et sted på internettet!

Regnskab 1/10-2014 - 30/09-2015

	Indtægter	udgifter
kontant	413,50	
bank indestående	17.976,95	
saldo 01-10-13	18.390,45	
kontingent & Gaver	23.640,00	
salg af foto-kopier og bøger	999,00	
Tilskud fra kommunen & renter	19.429,44	
Materialer & kontorart.		11.302,17
Abonnementer & SLA		3.227,00
Kursusudgifter & kørsel		4.700,00
Arskriftet		4.690,00
Diverse (foredrag - kaffe/the - toiletpapir osv.)		12.067,45
	62.458,89	35.986,62
kontant	602,00	
bank indestående	25.870,27	
saldo 30-09-14		26.472,27
	62.458,89	62.458,89

Regnskabet er revideret d. 1-10-2015

af:

Bent Mathiesen
 Gudrun Skjold

